

NØGLEORDSLISTE

Beskrivelse af vigtige nøgleord i forbindelse med naturpleje og naturforvaltning i Danmark. Til hvert nøgleord er en beskrivelse af betydningen og de er opstillet efter alfabetisk orden.

Forfattere: Nick Leyssac og Louise Lind Roum

Nøgleord	Beskrivelse
Adaptiv naturforvaltning	Værktøj til at strukturere beslutningsprocesser for at opnå en fleksibel og målrettet forvaltning af arter og deres levesteder. Aktørerne bliver enige om målsætningen for en forvaltningsplan. Indsatserne overvåges systematisk, og effekten på arealerne følges op. De justeres, hvis de ikke opfylder målsætningen.
Artspleje	En målrettet og specifik indsats for særligt truede arter og for de arter, som skaber forvaltningsmæssige udfordringer. Med artspleje er arter i centrum for de beslutninger og målsætninger, som en forvaltningsplan kommer til at indeholde.
Autenticitet	Autenticitet er graden af ægthed. En autentisk art er én, som optræder på lokaliteten af egen fri drift. Modpolen er introducerede arter. Autentiske landskaber afspejler områdets historie inkl. menneskelige påvirkninger. Ved naturgenopretning er det autentisk at lade åen "selv finde" sit nye leje i stedet for at udgrave de gamle slyngninger, som åen engang antog.
Bufferzone	Er den zone, som lægges mellem naturarealer og intensiv anvendte/dyrkede arealer. I denne zone må der ikke hverken gødskes, sprøjtes eller lignende. Eksempel: Min 10 m rundt om vandhuller beliggende på dyrkningsarealer.

Evidensbaseret naturforvaltning	<p>Tager sit afsæt i en systematisk vurdering af forskningsresultater, der sammenholdes med de erfaringer, som findes fra praksis og den lokale viden, der er til rådighed. Mange naturplejeprojekter lykkes med succes og efter hensigten ved at anvende personlige erfaringer fra andre. Den evidensbaserede tilgang kan ofte vise de mere enkle, smarte eller mere omkostningseffektive metoder til at opnå målsætningerne for et areal og nogle gange også forbedre dem. Den evidensbaserede tilgang kræver, at der laves struktureret opgørelse og opfølgning på effekterne af udførte tiltag. En detalje, der desværre overses i mange naturprojekter.</p> <p>Der sker også over tid en accept af forskellige dogmer inden for naturpleje, som kan være direkte forkerte. Eksempelvis at oversvømmelse af lavbundsarealer om vinteren har været en fordel for vadefuglene. Det har dog vist sig, at selvom det gav blødt mudder og eksponeret jord, så slog det også de invertebrater ihjel, som fuglene lever af i fourageringsområderne.</p> <p>Evidensbaseret forvaltning kræver således, at forvalteren løbende orienterer sig om forskningsresultater og ændrede anbefalinger og indarbejder dette i sin praksis.</p>
Fragmentering	<p>Opsplitning af levesteder. Nogle organismer vil gavnnes af en vis fragmentering, mens mange truede arter bliver ramt hårdt, fordi deres spredningsevne er ringe.</p>
Fri dynamik og succession	<p>En betegnelse, der beskriver en mere selvforvaltende plejetilgang. Der skabes på denne måde flere successionsstadier med den variation af habitater, som er tilknyttet de forskellige udviklingsstadier fra åbent landskab til skov. Især store græsningslandskaber (både med vilde dyr og husdyr) er med til at skabe dynamisk udvikling mellem skov- og tilgroningsarealer og åbne arealer.</p>
Førstegangspanelse	<p>Engangsindgreb, der bliver gennemført, inden plejeaktiviteter igangsættes på et areal, der gennem længere tid har været uden nogen form for pleje eller plejende drift. Engangsindgreb er ofte af radikal karakter for at kickstarte en ny dynamik på arealet.</p> <p>Indsatserne ved førstegangspanelse er kendetegnet ved, at tilstanden i et område kan genskabes gennem genoptagelse eller efterligning af tidligere drift, pleje eller anden anvendelse af arealet.</p>

Geotop	<p>En geotop er et afgrænset område med særlige geologiske kvaliteter. Det geologiske landskab er sammensat af flere geotoper.</p> <p>En geotop kan bestå af ét enkelt geologisk fænomen, f.eks. en ås, eller den kan omfatte et udsnit af et mere sammensat geologisk område som hævet havbund med tilgroede klinger og klitter af flyvesand.</p> <p>Alle områder på jorden er en del af én eller flere geotoper – men anvendes her især om de særlige geologiske kvaliteter.</p>
Habitat	<p>Betyder levested. Levested inden for en biotop hvor en art/organisme lever. Habitat beskriver helt præcist de økologiske forhold, der kendetegner levestedet, hvor en art normalt kan leve og udfolde sig.</p> <p>Eksempel: I vandløb kan det være bundvegetation, sten og grus/sand i kombination med bestemte strømforhold og vandkvalitet.</p>
Helhedsorienteret forvaltning	<p>Tager afsæt i helhederne i landskabet og sikrer, at planlægningsstrategierne er med til at koordinere og prioritere udviklingen af landskabet i forbindelse med natur- og miljøbeskyttelse, jordbrugserhvervene og levevilkår for landbefolkningen (bosættelse i landdistrikterne).</p> <p>Tilgangen søger at opnå en alsidig brug af landskabet, kaldet multifunktionel anvendelse. I planlægningen heraf tilstræbes dialog og initiativer i et samarbejde mellem borgere og myndigheder lokalt. Planen skal leve op til udviklingen og de behov, der er for anvendelsen af landskabet. Behovet og vilkårene for at kunne anvende landskabsarealer til friluftsliv, naturbeskyttelse, naturudvikling og variation er blevet ringere gennem landbrugets specialisering, der har skabt et mere monofunktionelt landskab. De mange behov for anvendelse kræver, at planlægningen for arealer, både inden for naturområder og kulturlandskaber, tager højde for, at der bliver prioriteret plads til udvikling inden for friluftsliv, natur- og miljøbeskyttelse samt jordbrug.</p>
Landvinding	<p>Kunstig omdannelse af vandarealer til kulturland vha. inddæmning eller inddigning.</p>

Klimakssamfund	<p>Det slutstadium som naturlig succession fører til gennem naturudvikling uden påvirkning af menneskelig aktivitet (her pleje og andre indgreb).</p> <p>Eksempel: Højmose og skov under danske forhold.</p>
Kontinuitet	<p>Kontinuitet betyder en rimelig lang varighed af de tilstedeværende naturprocesser. Hvor oprindelighed altid har en meget lang tidshorison, kan kontinuitet godt gælde kortere tidsrum (set i forhold til naturens levetid). På samme måde kan kontinuitet også være i modstrid med vildhed. Et eksempel på dette er et overdrev, hvor årelang drift med afgræsning er med til at fastholde denne særlige naturtype, hvor den – uden afgræsning – ville gro til og blive mere vild.</p>
Kulturmiljø	<p>Et kulturmiljø er et geografisk område, der ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af samfundets historiske udvikling.</p> <p>I 1900-tallets sidste årtier indgår begrebet i den danske fredningsplanlægning og miljøpolitik. Der blev i den tid udpeget kulturhistoriske strukturer i såvel kulturlandskaber som byer. Disse blev registreret og fredningsvurderet, f.eks. landsbyer, kystbebyggelser, herregårdsanlæg og husmandssteder. Ved en bygningsfredning er det kun den enkelte bygning, der er omfattet. Kulturmiljø omfatter også enkeltstående kulturarvselementer som gravhøje, vandmøller og stendysser.</p>
Mosaik	<p>Beskriver en fordeling af naturtyper i en kompleks blanding fordelt over et areal med naturlige gradienter (flydende) i overgangen fra et type til en anden i varierende størrelser og former.</p>
Naturgenopretning og -restaurering	<p>Genskabelse af en tilstand i et område, der ved menneskelige indgreb er blevet grundlæggende ændret, og den oprindelige tilstand dermed er forsvundet. Genskabelse af et område vil i denne sammenhæng indebære større indgreb i sit forsøg på at komme tilbage til den oprindelige tilstand. Ordet 'naturgenopretning' optræder første gang i 1989.</p>

<p>”Open end” forvaltning</p>	<p>Er en forvaltningstilgang, hvor der ikke er opsættes faste målsætninger for, hvilken naturtype eller hvilke bestemte arter, man vil tilgodese. Der er fokus på processer og naturens egen udvikling, derfor er det forbundet med usikkerhed om, hvad man får. Der er ingen referencearealer eller systemer, som ønskes opnået i en bestemt form. Ved denne forvaltning vil sammensætningen af habitat, mosaik og arter ændre sig over tid – dette kan sagtens være positivt for diversiteten på arealerne. Det er sværere at monitere, dog kan løbende baselineundersøgelse vise udviklingen og være grundlag for evt. ændringer i forvaltningen og nye tiltag.</p>
<p>Oprindelighed</p>	<p>Oprindelighed er graden af uforandrethed i forhold til f. eks. geologi, og om de tilstedeværende arter er naturligt hjemmehørende. Naturtyper, der er dannet uden menneskets påvirkning, er oprindelige. Det kan være højmoser, klitheder m.m., hvorimod meget natur netop er et resultat af menneskets aktiviteter, f.eks. Mange heder og overdrev.</p>
<p>Overgangszone</p>	<p>Den zone i landskabet, hvor arealer går fra åbent landskab til sluttet skov og fra vådt til tørt samt zonen mellem to økosystemer. Eksempel: Skovbryn, overgangen mellem eng og overdrev.</p>
<p>Pleje</p>	<p>Indgreb og tiltag som udføres for at bevare eller fremme en bestemt naturtilstand (manuelt, maskinelt, græsning).</p>
<p>Sammenhæng</p>	<p>Naturarealer, der enten er store eller er lokaliseret på en måde, der skaber sammenhæng i landskabet og de habitater, som er tilstede. Naturarealer, der er mindre/små, som er bundet sammen af korridorer og bæltter af naturområder, der nedbryder barrierer i landskabet. Arter får således mulighed for at flytte sig i landskabet, hvorved risiko for udryddelse reduceres. Sammenhæng er det modsatte af fragmentering.</p>

Specialisering	Specialisering er et udtryk for, i hvor høj grad en lokalitet rummer unikke, sjældne og/eller stærkt specialiserede arter, naturtyper, strukturer eller andre naturelementer. Mange fåtallige, rødlistede arter på en lokalitet er derfor udtryk for høj biologisk kvalitet. Naturkvalitet er ikke det samme som biodiversitet, og det er væsentligt at være opmærksom på, at hverken biodiversitet eller naturkvalitet nødvendigvis er synonymt med mange arter på stedet. Feks. er højmoser, lobeliesøer og klitheder naturligt artsfattige, men kan have meget høj naturkvalitet.
Tilpasninger	Ændringer til gavn for en naturtype, en art eller ændringer i arealanvendelse som passer til de naturlige forhold i et givent område.
Trusler	Hændelser, tiltag, drift eller naturlige forhold som kan være til skade for flora, fauna eller naturtype, eller har negativ effekt herpå. Eksempel på naturlige forhold som trussel er tilgroning af en lysåben naturtype.
Vedligeholdelsespleje	Er de plejetiltag og -indgreb som løbende bliver udført for at bevare en bestemt tilstand og eller fremme en ønsket tilstand for naturtypen/-typerne.
Vildhed	Vildhed er et udtryk for naturens frie udfoldelse (frie dynamik) uden påvirkning af menneskelige aktiviteter. Det kan f. eks. være vandets og vindens frie dynamik eller vegetationsudviklingen i en urørt naturskov.
Økologiske mønstre	Det mønster, som grupper af landskabselementer danner på landskabsskala. Dvs. en blanding af forskellige økosystemer (patches), som tilsammen danner et mønster i landskabet, som ved kortlægning kan give et billede af, hvilke landskabselementer et givent landskab består af. Elementer: topografi (fx dale og skråninger), naturlig forstyrrelse (brand, oversvømmelse), menneskelig aktivitet (veje, landbrug), økosystemer (skov).

Økosystem-tjenester	Værdisætning af ressourcer for mennesker fra økosystemerne, oftest italesat som økosystemtjenester. Begrebet ligger til grund for den menneskelige værdisætning af biologiske ressourcer. Inkluderer materielle ressourcer, genetiske ressourcer, økologiske funktioner (f.eks. grundvandsdannelse/sikring, kulstoflagring, bestøvning mv.), organismer og dele heraf, populationer eller enhver anden biotisk bestanddel af økosystemer med faktisk eller potentiel anvendelse eller værdi for mennesket.
----------------------------	--